

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Кризова психологія

Освітній рівень	<u>II (магістерського) рівня вищої освіти</u> (назва рівня вищої освіти)
Галузь знань	<u>05 «Соціальні та поведінкові науки»</u> (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність	<u>053 «Психологія»</u> (код й найменування спеціальності)
Освітня програма	<u>Психологія забезпечення ментального здоров'я</u>

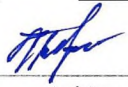
Розробник: Катерина МІЛЮТІНА, доктор психологічних наук, професор кафедри соціальної психології

(підпис)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри соціальної психології

протокол № 10 від 23 червня 2025 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Дар'я ТРОФІМОВА
(ім'я та прізвище)

Схвалено гарантом освітньої програми Психологія забезпечення ментального здоров'я

Гарант ОП

(підпис)

Тетяна РЯХОВСЬКА
(ім'я та прізвище)

Розглянуто на засіданні Ради якості вищої освіти протокол № 5 від 30 червня 2025 року

Голова РЯВО

(підпис)

Наталія ЗАВ'ЯЗКІНА
(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Робоча програма освітнього компонента «Кризова психологія» розроблена на основі Методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми освітнього компонента, затвердженої Вченою Радою Київського інституту сучасної психології та психотерапії від 22 лютого 2024 року, протокол №7.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робочу програму освітнього компонента «Кризова психологія» складено відповідно до освітньо-професійної програми «Психологія забезпечення ментального здоров'я» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія.

Статус освітнього компонента – обов'язковий.

Обсяг освітнього компонента – 3.0 кредити ЄКТС.

Семестровий контроль – залік

Мета, завдання освітнього компонента.

Метою освітнього компонента є: формування професійних компетентностей для роботи з клієнтами, які перебувають у кризовому стані, що поєднують теоретичні знання про природу нормативних і ненормативних криз особистості, та практичні навички психологічного консультування осіб під час життєвих, професійних та вікових криз.

Завданнями освітнього компонента є:

- Сформувати системне розуміння теоретичних основ психології кризових станів.
- Навчити застосовувати методи діагностики інтенсивності перебігу кризових станів та добирати адекватні техніки психологічної допомоги клієнтам в кризі;
- Формування навичок самоаналізу, саморегуляції та стресостійкості як неодмінного компонента роботи практикуючого психолога;
- Сформувати розуміння та навчити дотримуватися етичних стандартів у практиці психологічного консультування з людьми у складних життєвих обставинах.

Компетентності здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітнього компонента

Код	Зміст компетентності
	Інтегральна компетентність
К1	Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення

	досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.
Загальні компетентності	
ЗК1.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК4.	Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК5.	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
ЗК6.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК7.	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
Фахові компетентності	
СК1.	Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
СК4.	Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
СК7.	Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
СК 8.	Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
СК 9.	Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
СК 10.	Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.
СК 13.	Здатність супроводжувати та надавати психологічну допомогу групам ризику.

Програмні результати здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітнього компонента

Код	Програмні результати
ПР 5.	Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.
ПР 8.	Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.
ПР 9.	Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
ПР 13	Оцінювати ступні складності завдань на перших етапах надання психологічної допомоги в надзвичайних ситуаціях.

2. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Структура освітнього компонента

№ п/ п	Назва розділів і тем	Кількість годин					
		Всього	Аудит	у тому числі			С.р.
				Лекції	Прак.	Прак. Конт.	
Частина 1. Терапія травматичного досвіду							
1	ПТСР та реакції адаптації	7	2	2			5

2	Допомога під час гострої травми	7	2	2			5
3	Допомога дітям, які пережили травматичний досвід	9	3	3			6
4	Допомога під час проживання сімейної кризи	8	2	2			6
5	Наративна експозиційна терапія	7	2	2			5
Частина 2. Життєві кризи							
6	Тренінги та групи взаємопідтримки	8	2	2			6
7	Самодопомога психолога	8	2	2			6
8	Супровід при кризі втрати роботи	8	2	2			6
9	Вікові кризи дорослості	10	4	4			6
Частина 3. Техніки для роботи з комплексною психотравмою							
10	Епістемологічна метафора	8,5	4	2		2	4,5
11	Терапія субособистостей Шварца	7,5	3	3			4,5
	Наукове дослідження	1	1		1		
	Залік	1	1		1		
Всього годин		90	30	26	2	2	60

Зміст освітнього компонента

Тема 1. Терапія травматичного досвіду

Лекція 1. ПТСР та реакції адаптації. Чинники постстресових розладів: соціальні, культурні, мікросоціальні, ситуативні, особистісні. Адаптивність як психологічна характеристика. Методи розвитку адаптивності та відбору за ознакою стресостійкості. Дінаміка ПТСР в процесі терапії. Диференційна діагностика ПТСР і депресивних розладів, реактивних психозів, баро-акустичної травми. Сучасні підходи і протоколи для лікування ПТСР. Співпраця з лікарем.

Лекція 2. Допомога під час гострої травми. Визначення поняття гострої травми. Дебріфінг та його обмеження. Техніки зазамлення. Регуляція дихання. Дихання по квадрату. Дихання “Свічечка - квіточка”. Врахування ідивідуального стилю клієнта при наданні допомоги під час гострого стресу. Ризики реактивного психозу. Техніка безпеки при наданні допомоги клієнту в гострому стресовому стані.

Лекція 3. Допомога дітям, які пережили травматичний досвід. Травматичні події в житті дитини. Війна. Розлучення батьків. Переїзд. Хвороби. Ненадійні дорослі. Допомога дитині. Безпечне оточення. Раціональне пояснення. Емоційне відреагування. Контейнерування емоцій дитини. Відігравання травматичного досвіду. Чинники розладів адаптації у дітей. Тест Сільвер. Ігрова терапія, арт терапія як методи надання психологічної допомоги дітям після травматичних

подій.

Лекція 4. Допомога під час проживання сімейної кризи. Нормативі та ненормативні сімейні кризи. Стратегії сімейного консультування. Парне подружнє консультування. Техніки парного консультування. Парна каузометрія. Сімейна соціограма. Парне малювання. Робота з порушеннями комунікації. Техніки медіації в парній терапії. Встановлення сімейної домовленості. Принципи завершення парної терапії.

Лекція 5. Наративна експозиційна терапія. Історія наративної експозиційної терапії. НЕТ в роботі з біженцями та переселенцями. Обладнання для наративної експозиційної терапії. Запис історій. Принцип завершеності травматичних історій. Створення індивідуальної “Книги життя” для конкретного клієнта. Модифікація НЕТ для роботи в груповому форматі. Наративи при свідках. Робота в форматі живої бібліотеки.

Література: 5, 13, 14, 15, 16, 20, 23

Тема 2. Життєві кризи

Лекція 6. Тренінги та групи взаємодтримки. Тренінгові програми. Групи особистісного зростання. Групи взаємодтримки (АА, Аланон, Алатін). Клубна робота. Групи зустрічей. Склад групи. Кількість учасників. Мета і завдання групи. Позиція тренера. Програма роботи групи. Знайомство. Правила групи. Інформаційна складова. Навичкова складова. Перевірка успішності. Групова динаміка. Підтримуючі зустрічі.

Лекція 7. Самодопомога психолога. Емоційне вигорання та вікарна травма. Баланс життя та роботи психолога. Концепція М.Лаада. Опори: віра, раціональність, уява, емоції, соціальна підтримка, тіло, природа, трансгенераційний досвід. Самоаналіз складного випадку: особистість клієнта, очікування від терапії, ставлення до психолога, техніки і методи консультування, психологічна ціль, ставлення до клієнта. Необхідність і принципи супервізії та особистої терапії для спеціаліста.

Лекція 8. Супровід при кризі втрати роботи. Стратегії працевлаштування та кар’єрного зростання особистості. Методики діагностики професійних стратегій. Втрачена робота та втрачена професія. Колесо профорієнтації: причина звернення, навчання, досвід роботи, хобі, соціальна ситуація, результати тестування, стан здоров’я, варіанти працевлаштування. Підготовка до співбесіди. Варіанти співбесіди. Професійна адаптація. Клімат колектива.

Лекція 9. Вікові кризи дорослості. Причини вікових криз дорослості. Процес соціалізації та процес індивідуалізації. Етапи індивідуалізації. Аналітична психологія як інструмент психологічного супроводу криз дорослості. Символдрама. Мотив “Рослина”. Використання пісочниці. Використання активної уяви. Використання асоціативних карток. Робота з життєвою перспективою клієнта.

Література: 18, 19, 25, 26

Тема 3. Техніки для роботи з комплексною психотравмою

Лекція 10. Епістемологічна метафора. Теорія і практика чистої мови. Концепція Д.Гроува. Показання та протипоказання для роботи з метафорою.

Рациональне консультування. Чистий простір. Речі в тілі. Зцілення крізь покоління. Мепінг. Міокінетика. Коучінг з винористанням чистої мови.

Лекція 11. Терапія субособистостей Шварца. Системна сімейна терапія. Терапія субособистостей. Опис проблеми мовою частин. Циркулярне інтерв'ю першого типу. Наміри частин. Робота з “менеджерами”. Частни - наслідки травматичного досвіду. Робота з ізольованими частинами особистості. Робота з внутрішньою дитиною.

Література: 1, 4, 9, 10, 17, 33

Теми практичних, контактних практичних (семінарських) занять освітнього компонента

№ з/п	Назва теми	Кількість годин контактних практичних
1	Практичне контактне	
	<i>Тема 1. Терапія травматичного досвіду</i> “ПТСР та реакції адаптації” Ознайомлення з методами надання допомоги потерпілим. ЄМДР, брейн спотінг, перегляд, травмафокусована терапія.	0,5
	<i>Тема 3. Техніки для роботи з комплексною психотравмою</i> “Епістемологічна метафора”. Встановлення контакту з клієнтом. Орієнтація на рухи очей. Техніка раціонального консультування. Техніка “Речі в тілі”. оцінка ефективності втручання.	1,5
2	Практичне заняття “Науково дослідна робота”	
	Принципи організації наукового дослідження. Методики та побудова роботи. Розрахунок та оформлення результатів. Вимоги до написання наукової статті.	1
4	Залік (тестовий контроль знань)	1
Разом		4

Самостійна робота освітнього компонента

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<i>Тема 1. Терапія травматичного досвіду</i> 1. Потренуйтеся в різних варіантах заземлення, оберіть найбільш відповідні для себе. 2. Проведіть на собі і своїх клієнтах опитувальники на виявлення ПТСР. 3. Проведіть на знайомій дитині методику Сільвер, опитувальник тривоги, та опитайте батьків (інтерв'ю з батьками ЗЗСО) 4. Зробіть методики «Сімейний атом», «Реакція подружжя на конфлікти» <i>Література: 5, 13, 14, 15, 16, 20, 23</i>	27

2	<p>Тема 2. Життєві кризи</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проведіть на собі та своїх знайомих методики «Бейсік» та «Резильєнтність» Коннора. 2. Проведіть консультацію з клієнтом з використанням «Колеса профорієнтації» 3. Проведіть консультацію, використовуючи аналітичний підхід до супроводу під час криз дорослості 4. Проведіть опитування за допомогою опитувальника ACE. 5. Розробіть програму групи взаємопідтримки із застосуванням вивчених методів. <p><i>Література: 18, 19, 25, 26</i></p>	24
3	<p>Тема 3. Травма від війни</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Проведіть консультацію, використовуючи епістемологічну метафору. 2.Проведіть консультацію, використовуючи терапію субособистостей. 3.Проведіть наукове дослідження ефективності обраного вами кризового втручання. <p><i>Література:1, 4, 9, 10, 17, 33</i></p>	9
Разом		60

3. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби та обладнання: екранні (електронні презентації, віртуальні зали для відпрацювання практичних навичок), комп'ютерні (комп'ютери, планшети, освітні платформи, електронні бібліотеки).

Програмне забезпечення: системне ПЗ (операційні системи, драйвери), освітні платформи (LMS) для дистанційного навчання, керування курсами (Moodle, Zoom, Google тощо).

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (26 год.), практичних (2 год.) та практичних контактних занять (2 год.), організації самостійної роботи студентів (60 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: вербальні (лекція, пояснення, бесіда, дискусія), наочні (ілюстрація, демонстрація, приклад), практичні (аналіз кейсів, виконання практичних завдань, індивідуально-практичних робіт, тестів), а також інтерактивні техніки та методики.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання освітнього компонента є:

Методи поточного контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання протягом семестру і включає систематичний моніторинг навчальних досягнень здобувачів. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять у формі виконання практичних завдань, розв'язання кейсів та активної участі в обговореннях, в обсязі навчального матеріалу, визначеному для кожного заняття.

- наукове дослідження (оцінюється під час семестру).
- *Методи підсумкового контролю:*
- *контрольний тест* (набір стандартизованих завдань з визначеного матеріалу, який встановлює ступінь засвоєння його студентами оцінюється під час заліку);

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю:

Проведення наукового дослідження. Дозволяє набути навичок дослідної роботи по темі курсу, аналізувати й закріплювати теоретичний матеріал, оволодівати навичками презентації, аргументації та переконання.

Завдання: проведіть наукове дослідження впливу будь-якої технології кризового консультування на психоемоційний стан людини

- кількість респондентів не менше 5 осіб;
- побудова дослідження – вимірювання показників за 2 методиками;
- застосування відповідної технології (детальний опис як саме);
- повторне вимірювання, підрахунок розбіжностей за критеріями зсуву.

Письмова форма: подається у вигляді систематизації актуальної на сьогоднішній день інформації по питанню, що висвітлюється (формат – стаття). Обсяг письмової доповіді від 12 до 15 друкованих сторінок.

Критерії оцінювання враховують самостійний пошук, відбір та систематизацію інформації, розкриття питання (проблеми), ознайомлення студентської аудиторії з цією інформацією (подання інформації), її аналіз та узагальнення, оформлення, повні відповіді на запитання аудиторії.

Критерії оцінювання:

- наявність аналізу сучасних наукових джерел -10 балів.
- достатня кількість респондентів - 10 балів.
- вимірювання показників за 2 адекватними методиками -10 балів.
- застосування відповідної технології впливу і детальний опис як саме -10 балів
- повторне вимірювання, підрахунок розбіжностей за критеріями зсуву -10 балів.
- оформлення результатів у вигляді статті -10 балів.

Таким чином:

60 балів: питання розкрито повністю, здобувач впевнено володіє матеріалом, стаття може бути рекомендована до друку.

40 балів: питання розкрито частково, здобувач демонструє невпевнене володіння матеріалом, наявні часткові невідповідності.

30 балів: питання розкрито частково, не вистачає суттєвих елементів.

0 балів: робота не виконана.

Форма підсумкового семестрового контролю:

Тестовий контроль знань. 10 тестових завдань, 4 бали за кожне виконане завдання, сумарно **40 балів.**

Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів	Максимальна кількість балів (сумарна)
Поточне оцінювання		
Проведення наукового дослідження	60	60
		60
Підсумкове оцінювання з формою контролю залік		
Тестовий контроль знань	40	40
		40
Сума балів		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна шкала оцінювання.

Сума балів	Оцінка ECTS	Національна оцінка	
		Екзамен	Залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	

74-81	C	Добре (в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок)	
64-73	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	
60-63	E	Задовільно (задовольняє мінімальні критерії)	
35-59	FX	Незадовільно (із можливістю повторного складання)	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (із обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	

6. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Тренінгові програми для підвищення резильєнтності.
2. Групи особистісного зростання та можливості їх використання.
3. Групи взаємопідтримки.
4. Клубна робота з мігрантами.
5. Групи зустрічей та стабілізаційні групи.
6. Склад групи.
7. Кількість учасників груп підтримки.
8. Мета і завдання групи стабілізаційної групи.
9. Позиція тренера на групах взаємопідтримки.
10. Програма роботи стабілізаційної групи.
11. Знайомство, правила проведення.
12. Правила групи.
13. Інформаційна складова, важливість психоедукації.
14. Навичкова складова, навички саморегуляції.
15. Перевірка успішності роботи групи.
16. Групова динаміка на групах зустрічей.
17. Підтримуючі зустрічі.
18. Емоційне вигорання та вікарна травма.
19. Баланс життя та роботи психолога.
20. Концепція М.Лаада.
21. Опори: віра, раціональність, уява, емоції, соціальна підтримка, тіло, природа, трансгенераційний досвід.
22. Самоаналіз складного випадку.
23. Необхідність і принципи супервізії та особистої терапії для спеціаліста.
24. Стратегії працевлаштування та кар'єрного зростання особистості.
25. Методики діагностики професійних стратегій.
26. Втрачена робота та втрачена професія.
27. Вікові кризи дорослості.
28. Принципи чистої мови.
29. Робота з "чистим простором".
30. Терапія субособистостей Шварца.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Підручники, навчальні посібники, методичні роботи

1. Brown M. *Growing Whole: Self-Realization for the Great Turning* / Molly Young Brown, Psychosynthesis Press, 2009. – 228 p.
2. Eshuis, L. V., van Gelderen, M. J., van Zuiden, M., Nijdam, M. J., Vermetten, E., Olf, M., & Bakker, A. (2020). Efficacy of immersive PTSD treatments: a systematic review of virtual and augmented reality exposure therapy and a meta-analysis of virtual reality exposure therapy. *Journal of Psychiatric Research*.
3. Mavranouzouli, I., Megnin-Viggars, O., Daly, C., Dias, S., Welton, N. J., Stockton, S., ... & Pilling, S. (2020). Psychological treatments for post-traumatic stress disorder in adults: A network meta-analysis. *Psychological Medicine*, 50(4), 542-555.
4. Meriam, C. *Digging up the Past. Object Relations and Subpersonalities* / Meriam Chris, Psychosynthesis Palo Alto (Monograph Series), California, 1994. – 52 p.
5. Miliutina, K.L. & Hudyr, Daria. (2022). Effectiveness of using narrative therapy with the purpose of increase resilience of youth. *Habitus*. 34-40. 10.32782/2663-5208.2022.44.5.
6. Molnar, B. E., Meeker, S. A., Manners, K., Tieszen, L., Kalergis, K., Fine, J. E., & Wells, M. K. (2020). Vicarious traumatization among child welfare and child protection professionals: A systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 110, 104679.
7. Moran, R. J., & Asquith, N. L. (2020). Understanding the vicarious trauma and emotional labour of criminological research. *Methodological Innovations*, 13(2), 2059799120926085.
8. Pirelli, G., Formon, D. L., & Maloney, K. (2020). Preventing vicarious trauma (VT), compassion fatigue (CF), and burnout (BO) in forensic mental health: Forensic psychology as exemplar. *Professional Psychology: Research and Practice*, 51(5), 454.
9. Vargiu, J. *Subpersonalities* / Vargiu, J., *Synthesis Volume 1: The Realization of the Self*, The Synthesis Press, Redwood City, CA 1974. – pp. 52–90.
10. Yeomans, T. *Occasional Note* / Tomas Yeomans, Concord, MA: The Concord Institute.
11. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах:метод. Рекомендації. - Харків, 2014.
12. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах:метод. Рекомендації. - Харків, 2014.
13. Клапішевська С.А. Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми задоволеності шлюбом. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S2

14. Корольчук М.С. Актуальні проблеми психофізіології військової діяльності: Навчальний посібник/М.С. Корольчук. – К.: КВГІ, 1996. – 164 с.
15. Корольчук М.С. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я – Київ ІНКОС, 2002 – 272 с.
16. Кунченко Д. А. Емпатія як основний механізм забезпечення першого етапу контейнування / Д. А. Кунченко // Габітус. - 2021. - Вип. 29. - С. 152-159.
17. Кучеренко Є. В. Субособистість як структурно-динамічний компонент несвідомого в практиці психосинтезу / Кучеренко Єгор // Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 32. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. – К. : Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 2014. – С. 140 – 146.
18. Мілютіна К.Л. Баланс в умовах невизначеності. Робочий зошит для самодопомоги. Київ. 2022. <https://www.scribd.com/document/744643403>
19. Мілютіна К.Л. Рубель Н.Г. Дослідження криз професійного становлення з позиції суб'єктно-вчинкового підходу// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Психологія» Том 1 № 11 (2020): с.43-46
20. Напреенко О.К. Клінічна характеристика варіантів перебігу посттравматичного стресового розладу. Архів психіатрії. – 2002. – №1. – С.117.
21. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
22. Основи військової психології, Г.В.Бондарев, П.П. Круть, Харків, 2020.- 272с.
23. Пометун О.І. Що таке травмо-інформована педагогіка і чого вона потребує від вчителя. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745101/1/Пометун_Збірник%20%20конференції%20Безпечне%20освітнє%20середовище%202025-257-261.pdf
24. Стрес і людина: медико-психологічна допомога при стресових розладах: метод. Посібник. Київ, 2014. – 92 с.
25. Титаренко Т.М. Моє майбутнє залежить від мене: практики здорового сьогодення у воєнних і повоєнних умовах. Імекс-ЛТД. 2024.
26. Тихомирова А. А. Аналіз кризових ситуацій у професійному житті людини <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/31417/4/INNOVATIVE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-TECHNOLOGY-AND-EDUCATION-6-8.06.2024-420-425.pdf>

Інформаційні ресурси:

27. Кризова психологія [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://mpclinic.com.ua/services-ua/psykholohiia/kryzova-psykholohiia/>
28. <https://npa-ua.org/>
29. <https://upa.org.ua/>
30. <https://www.efpa.eu/>
31. <https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo>
32. <https://iaapsy.org/>
33. <https://viam.com.ua/clean-language-and-epistemological-metaphor>